

29.05.2022

Spøgelser har domineret debatten om EU-forbeholdet

Diskussionen om forsvarsforbeholdet handler grundlæggende om, hvorvidt man mener, det er forsvarligt at overdrage magten fra folket til Folketinget.

Skrevet af

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉ ditte@thinkeuropa.dk

EU's forsvarspolitik ændrede sig før den 24. februar

Ifølge statsminister Mette Frederiksen er Ruslands invasion af Ukraine grunden til, at forsvarsforbeholdet skal afskaffes. Det er uden for diskussion, at Ruslands invasion af Ukraine er en både tragisk og skelsættende begivenhed, der har skabt momentum for at diskutere sikkerheds- og forsvarspolitik. Der har dog været markante landvindinger for EU's forsvarspolitik de senere år, både hvad angår visioner, finansiel ramme og fælles trusselsanalyse, som også *før* krigen i Ukraine kunne have givet anledning til at tage bestik af Danmarks position.

Geopolitiske udviklinger, herunder Ruslands annektering af Krim og USA's stigende fokus på Asien har sat gang i udviklingen af EU's forsvarspolitik. Særligt vedtagelsen af EU's Globale Strategi i 2016 markerede et skifte. EU's nuværende budget (2021-2027), hvor forsvar og sikkerhed for første gang fik sit eget kapitel, var også en milepæl i udviklingen. Her oprettede man centrale værktøjer som fx den Europæiske Forsvarsfond og den Europæiske Fredsfacilitet, som både finansierer EU's missioner og bistandsinitiativer - herunder våbenleverancer. I 2020 igangsattes arbejdet om en fælles europæisk sikkerhedspolitik, inklusiv fælles trusselsanalyse - kulminationen på dette arbejde blev EUs Strategiske Kompas, der blev præsenteret i marts i år.

En optælling fra Tænketanken Europa klargør, at Danmarks forsvarsforbehold er blevet aktiveret 235 gange fra 1993 til og med den 10. april 2022, og at den procentvise aktivering har været stigende de senere år. Det indikerer, at man i EU i stigende grad - længe før 2022. tager beslutninger som Danmark må stå udenfor på grund af forsvarsforbeholdet.

Samarbejde forpligter politisk

Den tidligere forsvarsminister Trine Bramsens udtalelser om det danske forsvarsforbehold har været centrale i debatten. Nogle ja-partier, har haft travlt med at dementere hendes udtalelser om, at dansk deltagelse i EU's forsvarssamarbejde vil føre til krav om, at Danmark skal bidrage med tropper til missioner.

Bramsens udtalelser er blevet tilbagevist med argumentet om, at Danmark ikke *juridisk* kan tvinges til at deltage i EU's missioner. Og det er korrekt at, hvert EU-land bestemmer suverænt, om det ønsker at deltage i en EU-mission. Men det er også rigtigt, at deltagelse i EU-forsvarspolitik forpligter politisk. Man må også antage, at hvis Danmark vælger at afskaffe forsvarsforbeholdet, og gå med i EU's forsvarssamarbejde, er det fordi man ønsker at deltage aktivt. Det er derfor langt mere relevant at diskutere, *hvad* man fra dansk side eventuelt ønsker at deltage i, end at diskutere om man kan blive tvunget til at deltage - det kan man ikke.

Det er derfor velkomment, at der på det seneste er kommet mere fokus på, hvilke missioner der kunne være relevante for Danmark at deltage i. EU's forsvarspolitik er dog ikke kun missioner. Det handler i høj grad også om udvikling, koordinering og indkøb af forsvarsmateriel. Kommissionen har understreget ambitionerne om at styrke EU's forhandlingsposition ved at koordinere fælles indkøb af forsvarsmateriel. De forpligtelser, men også de muligheder, EU skaber, både når det kommer til fælles udvikling og indkøb af forskningsmateriel, er vigtige at forholde sig til i debatten om Danmarks relation til EU forsvarsdimension.

┌ Nutid og fremtid

Netop den løbende udvikling af EU's forsvarspolitik har kompliceret debatten om forsvarsforbeholdet. Debatten har både handlet om, hvad man i dag fra dansk side kan og ikke kan deltage i, hvilket ikke altid er intuitivt. Danmark kan fx godt bidrage, når EU sender våben til Ukraine, men vi kan i udgangspunktet ikke deltage, når EU sender militærpersonel afsted på mission, osv. Men debatten har helt naturlig *også* handlet om, hvad det europæiske forsvarssamarbejde vil udvikle sig til, og, hvad Danmark derfor i fremtiden vil enten stå udenfor eller være bundet til.

Det er et vilkår for afstemningen, at lige meget, hvad udfaldet af valget den 1. juni bliver, vil det fastlåse den danske position, samtidig med, at EU's forsvarspolitik vil blive ved med at udvikle sig. Nogle har indvendt, at dét, at EU's forsvarspolitik fortsat er under udvikling, er en grund til at beholde forsvarsforbeholdet. Argumentet er, at vi bare kan afskaffe det på et senere tidspunkt. Det er i teorien rigtigt. Der er ikke noget principielt til hinder for at afholde endnu en folkeafstemning efter sommerferien, men det kommer næppe til at ske. Folkeafstemninger er demokratisk svære størrelser, det er de blandt andet, fordi de i praksis låser et politisk spørgsmål i mange år frem. Det er også realiteten, hvis man vælger at bibeholde forsvarsforbeholdet, og med en rivende udvikling i EU's forsvarspolitik er det ikke

sikkert, at de praktiske konsekvenser af forsvarsforbeholdet vil være de samme om 5 år, som de er i dag.

┌ Manglende tillid til Folketinget og de fremtidige danskere

Det, at debatten om forsvarsforbeholdet på en og samme tid handler om EU's traktater og grundloven, har også været med til at mudre debatten. Det har til tider været uklart, om det har været EU's regler for, hvem der bestemmer hvad på forsvarsområdet, eller de danske regler for, hvem der skal spørges, hvis man fx enten skal sende tropper på mission eller skal overdrage suveræniteten til EU, der har været kritiseret.

Kigger man på, hvem der bestemmer hvad, når det kommer til evt. udsendelse af danske tropper på EU-missioner, bunder meget i en uenighed om, hvorvidt man kan stole på Folketinget. Hvis vi afskaffer det danske forsvarsforbehold, vil Danmark kunne deltage i EU's missioner. I følge EU's regler det være Danmark selv, der bestemmer, om man vil deltage i en konkret mission. EU's regler siger nemlig, at alle har ret til at sige nej, ligesom alle kan blokere for en fælles EU-mission.

I Danmark ville det være Folketinget det skulle vedtages, at danske tropper kan sendes på mission. Afskaffer man forsvarsforbeholdet, går man altså fra, at 'folket' har et forbehold til, at udsendelsen af danske tropper på EU-missioner bliver Folketingets prærogativ - præcis som det i dag også er Folketinget, der beslutter, hvis danske tropper skal udsendes på militære missioner i NATO-regi. Diskussionen her handler altså grundlæggende om, hvorvidt man mener, det er forsvarligt at overdrage den magt fra folket til Folketinget.

Et andet spørgsmål, der har fyldt i debatten, handler om suverænitetsoverdragelse. Det er ikke på den politiske dagsorden i EU at lade forsvarsområdet overgå til kvalificeret flertal. Så al snak om, hvad der ville ske, hvis, EU-landene skulle foreslå dette, er en kende fiktivt. Men det er alligevel værd at tage fat i dette scenarie, fordi debatten peger på, at mistilliden stikker dybere end en mistillid til Folketinget. Det er også en mistillid til fremtidens danskere.

Hvis Danmark var med i EU's forsvarssamarbejde, og der blev stillet forslag om, at dette skulle overgå fra enstemmighed til kvalificeret flertal, kræver det en traktatændring, hvilket ifølge EU's regler indebærer enstemmighed. Derudover ville

denne traktatændring - fordi man ville overdrage suverænitet til EU - udløse endnu en folkeafstemning (medmindre der er 5/6 flertal i Folketinget). Hvis forsvarsforbeholdet afskaffes, vil folket således stadig havde forbehold mod overstatsligt samarbejde på forsvarsområdet. Intet bolværk er selvfølgelig 100 procent sikkert, og det er muligt, at fremtidige danskere ville stemme ja til at afgive suverænitet. Men det er sikkert, at man med denne glidebane blot glider ned i endnu en folkeafstemning.